

**Protestantse
Kerk**

Geloof · Hoop · Liefde

De hartslag van het leven

Visienota voor het leven en werken van de Protestantse Kerk in Nederland

iStockphoto

inhoudsopgave

Inleiding	03
A. Visie in vier thema's	05
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00
xxxxxxx	00

Inleiding

Het is een voorrecht om te geloven en bij de kerk te horen. Geloof opent de ogen voor wat we zelf niet bedenken en zelf niet maken. Het opent ons voor wat ons begrip te boven gaat en God ons in zijn goedheid wil geven. We leren erdoor te leven onder de open hemel van Gods liefde. In de kerk worden we ingewijd in het leven met God. De kerk is meer dan alleen maar een menselijke vereniging. De kerk bestaat bij de gratie van Jezus. Hij leeft en Hij geeft leven. Hij is geen idee van vroeger maar een werkelijkheid hier en nu. Waar twee of drie in zijn naam samenkomen, is Hij zelf in hun midden. Daar is kerk.

Ook vandaag gaan wereldwijd velen de weg van het geloof. Mannen en vrouwen, ouderen en jongeren ontdekken de vreugde van het evangelie. Ook vandaag leeft de kerk. Dat geldt ook voor de Protestantse Kerk in Nederland. Op zondag komen in deze kerk in zo'n 1800 gemeenten mensen bijeen om de lofzang te zingen op Gods liefde. Er worden mensen gedoopt. Leden van alle leeftijden beleven en belijden hun geloof, en ontmoeten broeders en zusters in de naam van de Heer. Zij besteden naar vermogen tijd en geld aan kerk en geloof. Pro Deo, uit liefde.

Inleiding

Vanzelfsprekend is dit niet en vanzelf gaat het niet. Er was een tijd dat de kerk wel vanzelf leek voort te leven. Die tijd is voorbij. Op veel plaatsen kraakt het kerkelijk leven in al zijn voegen. Het einde van de vanzelfsprekendheid brengt bij velen onzekerheid en verwarring. Vraag je kerkmensen waar de kerk voor dient, dan blijft het te vaak stil. En het wordt nog stiller op de vraag **'Wat geloof je?'** Er is twijfel over de toekomst van de eigen gemeente. Wie zit er morgen nog om de tafel om leiding te geven? Wie doet overmorgen de deur nog open? Dit alles ligt velen als een last op de schouders. Tegelijk zullen velen zich helemaal niet herkennen in dit beeld. Er zijn grote groepen van vooral jongeren die zelfs vinden dat we op moeten houden met kreunen en steunen. Groepen die weten dat we een minderheidskerk zijn, maar die met goede moed en liefde de hand aan de ploeg willen slaan.

Wat willen we met deze visienota?

Het doel van deze visienota is moed geven om te geloven en (nieuwe) zin geven om kerk te zijn. Niet door iets nieuws te verzinnen of een truc toe te passen. Dat helpt hooguit even. Wel door terug te gaan naar de bron, de oorsprong, de kern van de kerk, de Heer van de kerk. Dat helpt echt. Het geeft ruimte om uit te huilen maar ook motivatie om opnieuw te beginnen. Een crisis is een kans om nieuw zicht te krijgen op waar het om gaat in kerk en

geloof. Om dan met troost en volharding door te gaan. Of met lef en vindingrijkheid nieuwe wegen in te slaan. Daaraan wil deze visienota een bijdrage geven.

De hartslag van het leven, zo luidt de titel van deze visienota. Hij is ontleend aan een lied waar de hele regel luidt: 'Is de hartslag van het leven niet de liefde van de Heer?' Dat is voor ons de kern. Het gaat om het hart dat klopt door geloof, hoop en liefde. Een hart dat klopt omdat er meer is dan onze mogelijkheden en onmogelijkheden. Meer dan de dode herhaling van zetten. Dat meer wordt ons gegeven door de levende Geest. Met die hartslag is er toekomst voor het geloof, toekomst voor de kerk en ook toekomst voor de Protestantse Kerk.

A. Visie in vier thema's

1. 'Op de dag van de opstanding' – de inhoud

De eerste christenen kwamen samen op de eerste dag van de week, de dag van de opstanding van Jezus. De dood van Jezus leek het einde van de 'Jezusbeweging'. Was het toen al einde verhaal en einde van de kerk? Het antwoord van God op deze dood was de opstanding. Dat maakte alles anders. Dat gaf grond onder de voeten. De eerste christenen haalden het geloof niet uit hun eigen tenen. Er kwam iets op hen af, er kwam iemand naar hen toe. Ze kwamen niet samen om de stukjes bij elkaar te leggen van wat ze nog geloofden. Het draaide om Jezus die in hun midden was en zei: 'Vrede zij jullie.'

Zo is het nog steeds. Het gaat niet om wat wij nog geloven of wat wij niet meer geloven. Het gaat om wat ons wordt geschonken: het leven dat ons wordt gegeven, verzoening die ons wordt aangereikt. We leven van genade. Niet wat iemand heeft bedacht of gepresteerd geeft de doorslag, maar wat ons als pure verrassing in Jezus wordt geschonken. Dat delen we. Dat gebeurt op zondag of op andere momenten, als de Schrift opengaat en brood en wijn worden gedeeld onder broeders en zusters. Zo worden we ingewijd in het rijk van God.

2. 'Twee of drie in Jezus' naam' – de vorm

- We leven in een wereld waarin het grote ideaal het *maakbaarheidsideaal* is. Dat zit in onze genen en daar kunnen we ons niet zelf van ontdoen. En toch worden we daar niet gelukkig van, laat staan zalig. We worden er slaven van. We gaan gebukt onder het idee dat we zelf de scheppers en de verlossers van het leven zijn. Daar moeten we van afkicken. Want we zijn geen slaven maar geliefde kinderen van God. Wij leven van zijn liefde. Daar worden we wél gelukkig van.
- We leven in een wereld die dichtgetimmerd zit. Elke millimeter van het leven wordt bezet en uitgebuit en daardoor is het leven bezet gebied. We willen de tijd beheersen en we worden erdoor beheerst. In zo'n samenleving is de dag van de opstanding, de zondag, een open dag die uitgehakt wordt in ons dichtgegroeide bestaan. Het is Gods tijd in onze tijd.

In de kerk gedenken en vieren we de opstanding van Christus uit de dood. Hij die zich voor ons overgaf in de dood is opgestaan. Dat is de inhoud van het kerkzijn. Met alles wat daarmee samenhangt en zoals het in de Bijbel wordt verteld. Zonder dat vervaagt de kerk. Dan zijn we misschien een aardige club mensen, maar dat is nog wat anders dan een kerk. God zelf geeft inhoud aan de kerk. Wij beheersen dat niet en krijgen dat nooit in de greep. Wij niet, onze gemeenschap niet, onze richting niet. We kunnen er wel getuige van zijn. Een getuige spreekt uit ervaring van een

werkelijkheid die hem is gegeven en die beslag op hem legt. Die werkelijkheid moeten we leren kennen en tot ons laten spreken. Als we op zondag samenkomen. Als we met elkaar de Bijbel lezen en nadenken over de weg van God met Israël en de volkeren. In het leerhuis. Op onze eigen pelgrimsweg, in persoonlijke meditatie, gebed en stilte. We doen dat ook met hen die anders lezen en luisteren. Het is immers niet onze waarheid, en wij hebben die niet in pacht. Daarom hebben we anderen nodig. Daarom hebben we een kerk nodig die breed genoeg is om van de waarheid geen groepswaarheid te maken.

Wat we 'om niet' hebben ontvangen, is bedoeld om 'om niet' door te vertellen. Aan jonge mensen; zij mogen te midden van alles wat ze te horen krijgen het unieke verhaal van 'God met ons' niet missen. Aan volwassenen die vragen naar zin en levensvervulling en voor wie veel aanbod is op de 'relimarkt'. Het beste aanbod van de God van Israël, de Vader van Jezus Christus mag niemand onthouden worden. De kerk wordt aan alle kanten uitgedaagd om zich te verantwoorden over wat zij gelooft. Vaagheden worden daarbij niet geaccepteerd. We zullen aan onze allergie voor waarheid en overtuiging voorbij moeten komen. Niet omdat we zo zeker zijn van onze zaak, nooit twijfelen of op alles een antwoord hebben. Maar omdat we geroepen zijn om te getuigen van wat ons door God geschonken is en bedoeld is voor iedereen.

Wat is een kerk? Jezus heeft gezegd: 'Waar twee of drie in mijn naam bij elkaar zijn, ben ik zelf in hun midden.' Twee of drie zijn kennelijk al genoeg voor een kerk. Beslissend is dat Jezus in hun midden is. Hij maakt dat het om een kerk gaat en niet zomaar om een vereniging van gelijkgezinden. In plaats van twee of drie kunnen er ook twintig of dertig zijn, tweehonderd of driehonderd. Hoe meer zielen, hoe meer vreugd. Beslissend blijft ook dan dat de Heer in hun midden is. Hij kan dat overal. Hij doet dat ook overal: in reguliere kerkdiensten, op straat, op internetsites, in kamers, op de meest onverwachte plaatsen.

Vandaag zien we soms door de bomen het bos niet meer. Binnen de kortste keren draait het in de kerk om onszelf en de organisatie: om de kerkenraad, de dominee, het gebouw, het leesrooster, de financiën. Uiteraard allemaal nodig, maar de kerk is niet de optelsom van dit alles. Soms wordt kerk vooral werk: er moet van alles, en steeds minder vrijwilligers moeten steeds meer gaan doen. De agenda's raken overvol en de vreugde verdwijnt. De kerk wordt een last in plaats van een bron van rust. Het gaat erom de kerk weer te ontdekken als dat waar Jezus over sprak: mensen bijeen in zijn naam, in het geloof dat Hijzelf als de Levende in hun midden is. 'Brandde ons hart niet toen Hij in ons midden was en het brood met ons brak?', zeiden twee leerlingen tegen elkaar nadat ze met Jezus aan tafel hadden gezeten. Dat is niet afhankelijk van een totaalpakket aan verworvenheden.

Soms wordt het minder: minder mensen, minder dominee, minder geld. Dat doet pijn. En toch kan dat juist oog geven voor het echte 'meer': het levende Woord van de Heer, de nabijheid van een God van liefde die ons aan elkaar geeft. Soms moeten we zelfs durven los te laten. En durven te stoppen met veel van wat we meeslepen. Een paar dingen goed doen met een vrolijk hart is beter dan veel dingen doen met een bezwaard gemoed. Minder is dan meer. Jezus heeft ons de kerk niet aangedaan als een molensteen om de nek maar als een gave die ons vreugde geeft. Zo kan het zijn dat we het met een kerkgebouw minder doen om er een levende gemeenschap meer voor terug te krijgen.

Het woord van Jezus over de twee of drie die in zijn naam bijeen zijn, geeft vrijheid om de kerk 'opnieuw uit te vinden'. Zeker, we moeten zuinig zijn op goede vormen. Een goede kerkorde of orde van dienst is beter dan een slechte chaos. Maar het 'twee of drie in de naam van de Heer' legt de vorm niet voor altijd vast. Vormen zijn in Jezus' naam flexibel, en een traditie is in Jezus' naam iets levends. De Geest geeft ons de gaven die we nodig hebben, ook de gave om vormen te vinden die passen bij de tijd.

Onze vormen kunnen afstoten. Ze kunnen zonder dat we het door hebben hele groepen mensen in onze samenleving buitensluiten. We hebben dan ook hard de Geest nodig om ons te helpen kerk te zijn voor onze tijdge-

noten, voor (leeftijds)groepen die verder van onze huidige kerkelijke cultuur af staan. Er zijn beproefde vormen die het waard zijn om voortgezet te worden. Maar ook experimenten met nieuwe vormen van kerk zijn nodig. Creativiteit, met goede smaak en kwaliteit, moet de kans krijgen. Sommige vormen hebben hun tijd gehad. Het roer tijdig omgooien

staat dan dichterbij het leven uit de Geest dan star doorkoersen. Gelukkig zien we dit ook gebeuren. De Geest is ons steeds weer te hulp gekomen, en zo zien we geloof opbloeien en kerk ontstaan op de meest onverwachte momenten en plaatsen. Wij geloven dat de Geest dat ook in de toekomst zal doen en willen ons daar dienstbaar aan maken.

3. Politiek lichaam – de samenleving

De eerste christenen vormden een samenleving te midden van de maatschappij van die dagen. Die samenleving gaven zij de naam ekklesia. Oorspronkelijk betekende deze term 'de vergadering van stemgerechtigde leden van een Griekse stad (polis)'. Die betekenis resoneert mee in het Nieuwtestamentische gebruik: de kerk is een samenleving waarin alle leden een stem hebben. Niemand is 'vreemdeling of gast' maar volwaardig 'medeburger van de heiligen' (Efeziërs 2:19). Dat moet een sensatie geweest zijn: een 'stad' waar verschillen tussen jood en heiden, mannen en vrouwen, slaven en vrijen werden overstege. De polis van God is een plaats van verzoening in een samenleving waarin deze verschillen spanning en tweedracht veroorzaakten. De kerk is een politiek lichaam. Politiek, omdat het om een gemeenschap gaat die toegankelijk is voor iedereen en omdat iedere stem telt. Politiek, omdat het hoogste gezag toekomt aan Christus. In zijn naam horen mensen bij elkaar als broeders en zusters.

De kerk is er ook voor de samenleving. Welke boodschap heeft ze voor die samenleving? Niet een boodschap van grote hoogte vanwaar het Nederlandse volk en haar vertegenwoordigers worden toegesproken. De beste bijdrage van de kerk aan de samenleving is de kerk zelf. De kerk is hier bedoeld als de plaats om te leren wat echt samenleven is. Dat moeten we van God leren. Daar is boete en berouw voor nodig omdat we daar vaak in falen. Daar

zijn 'Woord en sacrament' voor nodig die ons daarin inwijden. De kerk doet niet aan politiek, de kerk is politiek. Zij is Gods politiek. God doet aan politiek door een samenleving te scheppen van verzoening tussen mensen, van liefde en dienstbaarheid. Een samenleving waarin mensen de soms moeizame les leren elkaar te aanvaarden als gelijkwaardige leden van het ene lichaam. Leden die elk hun gaven en talenten hebben.

Deze samenleving staat open voor iedereen. Jezus Christus is geen mascotte van christenen. Iedereen is welkom. Omgekeerd is er ook een uitstraling vanuit deze samenleving naar buiten. De open 'stad van God' staat open naar de maatschappij. De verzoening in de gemeente zoekt naar verzoening in de samenleving. De zorg voor elkaar richt zich ook op anderen buiten de eigen gemeenschap. Jezus zag de nood van de mensen en werd 'met ont-

4. 'Samen met alle heiligen' – kerk met anderen

ferming bewogen'. Volgelingen van Jezus zijn geroepen dat ook te doen. Dat is diaconie, en zonder diaconie geen kerk. Nood is er ook nu, dichtbij en veraf. Er zijn veel mensen die het niet redden door eenzaamheid, verwaarlozing, verkeerde keuzes en de grillen van de markt of de natuur. Er zijn bevolkingsgroepen die over de rand dreigen te vallen of afhaken. Wie dat met droge ogen aanziet, heeft weinig van Jezus begrepen. Op de vraag 'ben ik de hoeder van mijn broeder?' worden we uitgenodigd ja te zeggen.

Daarin staat de kerk niet alleen maar kan zij vaak optrekken met anderen. Er zijn oude en verrassende nieuwe bondgenoten, religieus en niet-religieus, met wie wij de handen ineen kunnen slaan om samen gezicht te geven aan een samenleving waarin we zorg dragen voor elkaar. Het zal ook hier gaan om prioriteiten: beter een paar dingen goed doen dan veel dingen half.

'Jullie zijn het zout van de aarde', zei Jezus tegen zijn volgelingen. Een samenleving kan bederven. Door de tirannie van een meerderheid die minderheden de wil oplegt. Door hebzucht, materialisme en verkwisting. Door een verlies aan wijsheid. Door een gebrek aan zorg, door gemakzucht of agressie. Daar moeten we van verlost worden, als mens en als samenleving. In de navolging van Jezus ontdekken we het goede leven, in verbondenheid met God en met elkaar. Dat is het echte

meer, waardoor we in veel opzichten genoeg kunnen nemen met minder. Het goede leven van Gods koninkrijk wordt zichtbaar in de manier waarop we omgaan met de schepping in het besef dat we niet kunnen doorgaan met onze huidige levensstijl. Het wordt zichtbaar in de manier waarop we omgaan met ouderen, met vreemdelingen, met het ongeboren leven, kortom: met de kwetsbaarheid en eindigheid van het leven. Dat alles schudt niemand uit zijn mouw. Het vraagt om levenslang leerling te zijn van Jezus.

De Protestantse Kerk is deel van het wereldwijde lichaam van Christus. Onze kerk is een 'gestalte' van de wereldkerk, niet meer en niet minder. Van meet af aan zat er in de kerk een drive die over grenzen heengaat. De vroege kerk was een internationale kerk. In de brieven van Paulus en anderen vliegen de groeten over en weer zonder zich aan grenzen te storen.

De kerk is nog steeds wereldwijd. Er is meer kerk dan die in Nederland. Wij moeten niet provinciaal worden. Dat zijn we wanneer we alleen maar letten op de crisis waarin de kerk in ons deel van de wereld verkeert. Er mag ook vreugde zijn dat in andere delen nieuwe velden in bloei staan. Met name is dat het geval in het Zuiden. Daar verheugen we ons over.

'God gaat zijn ongekende gang.' Het koninkrijk van God draait niet om ons stukje kerk. We leven in een tijd van globalisering. Daardoor zijn we meer dan ooit deel van de wereldkerk. God heeft ons wat te zeggen door broeders en zusters van andere kerken. Daar komt bij dat velen, vooral jongeren, zelf ervaring opdoen met die wereldkerk en verrijkt terugkeren. Wat God bewerkt in Afrika, Latijns Amerika en Azië bemoedigt, en helpt ons wakker te worden uit ons vaak lauwe christenzijn. Daarbij nemen die kerken in de wereld die het kruis van Christus dragen een speciale plaats in. Zij herinneren eraan dat kerkzijn geen luxe aangelegenheid is maar een keuze met consequenties.

Intussen zien we dat bijna een miljoen christenen uit het Zuiden en Oosten naar Nederland gekomen is. Ook zij hebben ons iets te zeggen. Het zijn broeders en zusters die hier christen willen zijn. Contact is niet altijd gemakkelijk. Er kunnen grote verschillen zijn in cultuur, theologie en geloofsbeleving. Toch kunnen we alleen kerk zijn samen met hen. Zo niet, dan sluiten we ons op in zelfgenoegzaamheid. Migrantenkerken vertonen een vitaliteit en een dynamiek die ons veel kunnen leren. Ze beleven hun geloof ook in hun dagelijks leven, en stellen ons de vraag of wij ons niet erg hebben aangepast aan de gewoonten van een gesecculariseerde cultuur. Het is niet voor niets dat zij in ons midden gekomen zijn, en we geloven dat God ons door hen wil aanspreken op ons christenzijn.

De Protestantse Kerk wil kerk zijn met andere kerken. Dat geldt in het bijzonder voor kerken van het protestantse erf. We zijn van mening dat er geen reden tot voortzetting van kerk-scheiding is. Naar de Rooms-Katholieke Kerk steken we onze hand uit, vooral in onze gezamenlijke opdracht om getuige te zijn van het evangelie. De Pinksterkerken hebben ons iets te zeggen als het gaat om kerkzijn in de kracht van de Geest. Oosterse kerken herinneren ons aan het geloof in de drie-enige God. Het gaat ons niet om de Protestantse Kerk op zich maar om de Kerk, in Nederland en wereldwijd. We kunnen niet meer om elkaar heen. Mensen binden zich niet meer aan een landelijk kerkverband maar zoeken, ongeacht kerkmuren,

een plaatselijke gemeente die bij hen past. Daar zitten minder fraaie kanten aan als kerkshoppen en een gebrek aan betrokkenheid. Maar positief is dat kerkmuren niet langer verhinderen elkaar te herkennen als broeders en zusters van de Heer en samen te werken. Eén ding is duidelijk: kerkelijke verdeeldheid heeft de geloofwaardigheid van het evangelie al te zeer aangetast. We hebben de tijd niet meer daar nog langer mee door te gaan.

B. Handvatten voor beleid

Een visienota is geen beleidsplan. Wel is ze noodzakelijk om tot een beleidsplan te komen. Daarom worden de thema's van het visiedeel A hier vertaald in handvatten voor beleid. Bij elk van de vier thema's noemen we twee handvatten.

I. Handvatten bij 'de inhoud'

1. Het geloofsgesprek en de verdieping van het geloof

De kerk is een geloofsgemeenschap waarin geloof wordt gedeeld. Dat gaat niet vanzelf. Soms is er sprake van verlegenheid. Daar moeten we aan voorbij. In het geloofsgesprek gaat het om de vraag wat wij geloven en hoe wij geloven, hoe wij leven met God en wat dit voor de dagelijkse praktijk betekent. Het geloofsgesprek is nodig in de kring van de eigen gemeenten, maar ook kerkbreed. Alleen zo nemen we serieus dat we elkaar gegeven zijn in het ene kerkverband. Het geloofsgesprek hangt overigens in de lucht zonder geloofsverdieping. Ook in de kerk dreigt de Bijbel een onbekend boek te worden en de christelijke traditie slechts vaag bekend. Bijbel- en gespreksgroepen zijn van belang om de inhoud van de Bijbel en de betekenis daarvan in het leven van alledag te leren kennen. Toerusting en theologische bezinning zijn daarbij onmisbaar.

2. Inwijding in het geloof en missionaire cursussen

Geloof komt niemand zomaar aanvliegen; het vraagt om inwijding. Dat geldt in het bijzonder voor jonge mensen die opgroeien in een wereld waarin weinig verwijzingen naar het christelijk geloof meer te vinden zijn.

Gelukkig krijgt catechese in gemeenten weer meer aandacht, en deze ontwikkeling verdient het verder ondersteund en ontwikkeld te worden. Voor de voorlichting over het christelijk geloof in en buiten de kerk is de ontwikkeling van een christelijke canon wenselijk. Dit in samenwerking met andere partijen zoals het basis- en voortgezet onderwijs.

In een tijd waarin de publieke betekenis van het christelijk geloof is verbleekt maar anderszijds behoefte is aan spiritualiteit en zingeving kunnen missionaire cursussen een prominente rol spelen. Het aanbod op dat terrein is groot. Verdere begeleiding in de organisatie van cursussen en het opzetten van een vervolgtraject zijn nodig. De landelijke kerk zal verder moeten zoeken naar wegen om een groter publiek te bereiken, met mediacampagnes en door gebruik te maken van nieuwe media. In een tijd van events en evenementen kunnen projecten als The Passion helpen het christelijk geloof aan een breed publiek te presenteren.

II. Handvatten bij 'de vorm'

1. Vormen van gemeentezijn

Het gaat nooit om de vorm op zich maar om de vorm als uitdrukking van het wezen van het kerkzijn, als de gemeenschap van mensen die bijeen zijn in de naam van de Heer, in het geloof dat Hij zelf in hun midden is. Dat vraagt echter wel om een bezinning op de vormen van het kerkelijk leven. De nood drijft tot creativiteit. In kleinere gemeenten zal nagedacht moeten worden hoe met minder faciliteiten en professionele bezetting het gemeentelijk leven kan voortbestaan. Daarnaast zullen deze gemeenten niet overbelast moeten worden met te veel organisatorische taken. Maar ook nieuwe uitdagingen dwingen tot bezinning op nieuwe vormen van kerkzijn, met alle consequenties van dien. Experimenten met deze nieuwe vormen zoals doelgroepengemeenten, pioniersplekken en huisgemeenten zullen ondersteund moeten worden. De ruimte die in de huidige kerkorde aanwezig is, zal maximaal moeten worden gebruikt. Waar nodig zullen de mogelijkheden in de kerkorde moeten worden verruimd.

2. Vormen van liturgie

In de liturgie klopt het hart van de gemeente. Hier gebeurt het heilige. Hier gaan beker en schotel van hand tot hand. Hier klinkt het woord en zingt het lied. Broeders en zusters ontmoeten elkaar rond doopvont, kansel en tafel in de naam van Christus. Bezielde liturgie, waar hoofd en hart geraakt worden, is wezenlijk. Toch zien we dat met name jongeren (maar zij niet alleen) moeite hebben om de liturgie als bezielend en inspirerend te ervaren. Dat heeft vaak met de inhoud te maken maar niet zelden ook met de vorm. Het is een uitdaging om nieuwe en aansprekende vormen van liturgie en muziek te ontwikkelen die passen in de protestantse traditie en gebruik maken van de rijke schat van die traditie. Vormen die uitnodigen mee te doen en helpen het leven met God op te bouwen. Dat is wat anders dan 'opleuken' van de liturgie. Het is eerder een gebed om de Geest die het Woord vlees en vorm laat worden voor mensen van nu. Het gaat erom naast het bewaren van meer traditionele liturgische vormen te werken aan vernieuwing van liturgische vormen die hieraan dienstbaar zijn.

III. Handvatten bij 'de samenleving'

1. Diaconaat

De kerk is ook diaconaat. 'Voor zover je het aan hen – de armen, de naakten, de zieken, de gevangenen – hebt gedaan heb je het aan Mij gedaan' zegt Jezus tegen zijn ware volgelingen. Het komt er dan op aan die roepstem te horen en het hart te laten spreken. Omzien naar elkaar begint bij de broeders en zusters met wie we samenleven in de gemeenschap. De kwaliteit van de christelijke gemeente staat hier op het spel. Maar de grens wordt hier niet getrokken. Overal in de samenleving komen we hen tegen in wie wij Jezus herkennen. De inrichting van de maatschappij staat momenteel ter discussie en daarmee de rol van de overheid en maatschappelijke organisaties. Kerken komen daarbij vaak opnieuw in beeld. Zij worden bovendien uitgedaagd deel te nemen aan het debat over de goede samenleving. Daarnaast ligt er een taak voor diakenen de gemeente te stimuleren om dat te doen waar de kerk van huis uit goed in is: zorg voor de medemens, in welke vorm dan ook. Zij zal dat doen 'in Jezus' naam'. Soms alleen, soms met bondgenoten van buiten de kerk of door aan te sluiten bij wat er al gebeurt. Het is verheugend hoeveel mensen buiten de kerk zich inzetten voor hun medemens. Dat nodigt uit tot meedoen.

2. Kerk als alternatieve samenleving: ethiek

De kerk is de oefenplaats voor een leven als volgelingen van Jezus. Het verhaal van het evangelie leidt tot een leefwijze die daarbij hoort. Het is de moraal van het verhaal. Die moraal hangt er niet maar wat bij. Een kerk die zich niet bekommert om 'het goede leven' kan net zo goed de helft van de Bijbel schrappen. De verkondiging van het Woord en het lezen van de Bijbel geven oriëntatie in de chaotische tijd waarin we leven. Dat mag meer aandacht krijgen. Het gaat hierbij niet alleen om binnenkerkelijk gebruik. De Bijbel is als een vlam die licht verspreidt op ethisch gebied. Niet dat een pasklaar antwoord op alle vragen gegeven wordt. Alsof er een pasklaar antwoord is, en alsof christenen onderling altijd op dezelfde ethiek uitkomen. Wel helpt het evangelie de armzaligheid van afgoden van de tijd te voorzien. De alom aanwezige ideologie van de maakbare samenleving en het maakbare leven hebben afgodische trekken. Daar staat een leven tegenover dat weet heeft van de gave van het leven en waarin de kunst van de overgave wordt beoefend. In samenwerking met partners is het nodig materiaal te ontwikkelen waarin de vrucht van het horen naar het Woord wordt toegepast op diverse levensterreinen.

IV. Handvatten bij 'kerk met anderen'

1. Migrantenkerken

Migrantenkerken zijn tot onze verrassing onder ons gekomen. Het zijn gemeenschappen van bewuste christenen met diverse etnische achtergronden, met veel samenhang en veel geloofsvuur. Als Protestantse Kerk willen we ons openstellen voor deze gemeenschappen. Er zijn samenwerkingsverbanden in de grote en middelgrote steden op het gebied van diaconaat; die kunnen verder worden uitgebouwd. Daarnaast kunnen modellen worden ontwikkeld voor gezamenlijke vieringen en bijeenkomsten (niet alleen op zondag), vooral gericht op jongeren. In het algemeen zal een meer pragmatisch samenwerkingsmodel ontwikkeld moeten worden waarbij migrantenkerken gebruik kunnen maken van de faciliteiten van de Protestantse Kerk (expertise op gebied van jeugd en jongerenwerk, diaconaat, enz.) ook zonder het verregaande model van de associatieovereenkomst.

2. Oude en nieuwe oecumene

De Protestantse Kerk wil van harte een oecumenische kerk zijn. Zij wil het geloofsgesprek stimuleren tussen kerken, landelijk en plaatselijk. Dat vraagt ook de bereidheid lastige en gevoelige zaken met elkaar te bespreken. Dat moet dan wel op basis van een wederzijds zoeken en erkennen van wat ons bindt in het ene lichaam van Christus dat niet verdeeld kan zijn. Ze is bereid te blijven investeren in het werk van de Raad van Kerken, ook financieel, en streeft ernaar dat meer lidkerken aansluiting willen en kunnen vinden. Op het protestantse erf tracht ze o.a. in het verband van de stichting Nationale Synode – protestants forum, het geloofsgesprek te voeren met andere kerken, en zoekt daarbij naar verdere samenwerking en eenheid, ook in institutionele zin. De Protestantse Kerk hervat de dialoog met de Rooms-Katholieke Kerk en zet die met de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten voort.

Appendix

Wat is een visienota?

De generale synode heeft bij de aanvaarding van het visiedocument 'Leren leven van de verwondering' uitgesproken dat de visienota beschouwd kan worden als het beleidsplan van de kerk in haar geheel (ord. 4-26-1). In een visienota gaat het om de verwoording van datgene waar de Protestantse Kerk voor staat en waar zij zich op wil richten gezien de situatie waarin zij zich bevindt. Een korte en krachtige tekst die inspireert en bemoedigt. Het is geen geloofsbelijdenis of theologische verhandeling. Een visienota geeft de contouren aan van toekomstig beleid. Anders dan in een beleidsdocument gaat het in een visienota niet over concrete doelstellingen van beleid die aan het einde van een beleidsperiode kunnen worden geëvalueerd. Het wil een plaats-bepaling zijn, richting aangeven en perspectief bieden.

De visienota is voor de dienstenorganisatie uitgangspunt bij het formuleren van toekomstig beleid. De uitwerking van deze visie zal de komende jaren in het beleidsplan van de dienstenorganisatie en in aparte beleidsnotities aan de synode worden voorgelegd. Voor gemeenten en kerkenraden kan de visienota helpen en uitdagen in de bezinning op het kerkzijn. Zo kan het een rol spelen bij de verwoording van het beleid van de plaatselijke gemeenten.

Hoe is deze visienota tot stand gekomen?

Ter wille van de visienota is door het moderamen een procesteam benoemd, bestaande uit dr. Harm Dane (lid van het Expertisecentrum en projectleider), dr. Sjaak van 't Kruis (beleidsmedewerker van de scriba) en dr. Arjan Plaisier (scriba en auteur van deze visienota). Om dit procesteam is een projectgroep gevormd. Deze projectgroep bestaat uit zeven mensen uit de breedte van de kerk: ds. Sophie Bloemert (RACV Zeeland, Noord-Brabant en Limburg), dhr. Gerben van Dijk (kerkenraadslid Rotterdam, lid generale synode), dhr. Jan Gooijer (kerkenraadslid Gereformeerde Kerk Baambrugge), dr. Jan Hoek (PThU/CHE), dhr. Lútsen Kooistra (hoofdredacteur Friesch Dagblad), dhr. Jan Mol (kerkenraadslid protestantse gemeente te Houten), en ds. Anne Verbaan (interim-predikant en lid van de GRA).

Met de projectgroep is een eerste versie van de visienota besproken. Ook is deze versie besproken met een vijftal kerkenraden: Meppel, Haaksbergen, Breda, Vleuten-De Meern/Leidsche Rijn en Streefkerk. Uitgangspunt daarbij was de vraag: waar staat u als gemeente, waar liggen uw vreugdes, uw zorgen, uw moeiten, en waar de mogelijkheden en de grenzen? In dat kader is de eerste versie van de visienota besproken. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met de Generale Raad van Advies en de Raad van Advies voor het

Gereformeerd Belijden. Eerder was er al een ontmoeting geweest met de synodale commissie van de evangelisch-lutherse synode. Voorts zijn er twee expertmeetings belegd. De eerste met predikanten en theologen uit onze eigen kerk. De tweede met mensen uit onze kerk en daarbuiten die inzicht hebben in de trends van de tijd en de samenleving met als vraag hoe de kerk daarop in kan spelen. Bovendien werd de tekst voor commentaar voorgelegd aan de Generale Raad van Advies en de Raad van Advies voor het Gereformeerd Belijden.

Ten slotte is een eerste opzet van de visienota door de scriba in april van dit jaar gepresenteerd aan de generale synode waarop leden van de synode hun input konden geven. Het resultaat van dit alles is verwerkt in een verder uitgewerkte en bijgestelde ontwerp-tekst. Een samenvatting van die tekst is vervolgens besproken met de classicale vergaderingen van de classes Hardenberg, Zierikzee en Zeist, en met het breed moderamen van de classicale vergadering Buitenpost. De integrale tekst is besproken met het managementteam van de dienstenorganisatie, de Raad voor het Missionaire Werk, de Beleidscommissie Predikanten en het Generale College voor de Visitatie. De tekst is bovendien voor commentaar verzonden naar de bovengenoemde kerkenraden, de deelnemers aan de expertmeetings, en de modale organisaties (Confessionele Vereniging, Confessioneel Gereformeerd

Beraad, Evangelisch Werkverband, Gereformeerde Bond, Op Goed Gerucht en de Vereniging van Vrijzinnig Protestanten). Vervolgens is de ontwerp-tekst herschreven, opnieuw besproken in het moderamen en door haar vastgesteld om te worden voorgelegd aan een exclusief hiervoor gevormde commissie van rapport.

Wat is de relatie met de visienota 'Leren leven van de verwondering'?

In 2006 werd door de generale synode de visienota 'Leren leven van de verwondering' aanvaard als richtinggevend voor de kerk in haar geheel en voor de dienstenorganisatie. De nota wilde een antwoord bieden op vragen als:

- Wie zijn wij als Protestantse Kerk in Nederland?
- Welke richting willen we de komende jaren uit?
- Wat zijn de prioriteiten van het kerkelijke leven en werken voor de komende periode?

De dienstenorganisatie heeft deze visienota vervolgens vertaald in beleid. De nadruk lag daarbij in de afgelopen jaren vooral op het missionaire werk van de kerk en het jeugdwerk.

Intussen zijn we een aantal jaren verder. Het is niet zo dat de eerste visienota achterhaald is. Het missionaire werk en het

jeugdwerk zullen ook de komende jaren belangrijke speerpunten zijn. Een nieuwe nota was nodig omdat de context waarin wij kerk zijn aan voortdurende verandering onderhevig is. Aandachtsvelden verschuiven en prioriteiten wisselen. Het is goed onze visie daarom regelmatig tegen het licht te houden en ons af te vragen of hier en daar accenten anders moeten worden gezet. Deze tweede visienota is daarop het antwoord. De nota is daarmee een vervolg op de eerste visienota en vestigt de aandacht op een aantal thema's die om vertaling in beleid vragen.

Colofon

Dit is een uitgave van
Protestantse Kerk in Nederland
Postbus 8504
3503 RM Utrecht
T (030) 880 18 89\
www.pkn.nl/visienota2011

auteur

Arjan Plaisier

Opmaak

Drukwerkbegeleiding

Druk

XXXXXXXXXXXX

